

Marin Srakić, prof.

NEKA PITANJA ISPOVIJEDI DJECE

Svećenik posvećuje velik dio svog pastoralnog djelovanja djeci svih uzrasta. Mnogi ipak konstatiraju da je trud, za koji smo godinama tvrdili da se najviše »isplati«, mnogo veći od očekivanih plodova. Ako ta konstatacija vrijedi općenito za pastoralni rad s mladima, onda posebno vrijedi za odgoj na *sakrament pokore*. Liturgijska obnova ovog sakramenta, koja je kod nas upravo službeno stupila na snagu, zadaje unaprijed brige svećenicima i katehetama. Iz razgovora sa svećenicima saznajemo kako jedni već unaprijed najavljuju da će nastaviti »po starom«, a drugi uče novu formulu odrješanja i tim završavaju liturgijsku obnovu sakramenta pokore. Ipak većina je svjesna da je ova obnova potrebna i da se ne sastoji prvenstveno u novim formularima, rubrikama ili tekstovima nego u obnovi sakramentalno-pokorničkog duha.

Bilo bi naivno tvrditi da će sve ići lako. Svima nam je teško napustiti ono čega smo se držali desetljećima, bez obzira da li se radi o nama svećenicima ili našim vjernicima. Svakako, duh obnove kroz nove obrede najlakše i najbolje će prihvatiti oni koji za drugo ne znaju. To su djeca, ili još bolje rečeno prvopričesnici. Ali svećenici su protagonisti svake obnove unutar Crkve. Da ovo novo prebrzo ne postane fosil, okamina, nego da pospješuje rast kršćanskoga moralnog života prema zrelosti, treba iskoristiti stara iskustva, uspjehe i neuspjehe, iz prijašnje pastoralne prakse. Iz opširne problematike pastoralna sakramenta pokore djece donosimo, na temelju »Reda pokore«, sugestije nekih autora u vezi s periodičnosti ispovijedi djece i formulara ispita savjesti za djecu.¹

1. Periodičnost ispovijedi djece

Neki *mehanički* ritam čestoće ispovijedanja djece nije odgojan za sakramentalni život. »Potrebno je tražiti ritam povezan sa životom Crkve; veliki blagdani, početak liturgijskih vremena; i ritam prilagođen vlastitoj milosti svakog djeteta.«² »Čestoću ne treba mjeriti vremenskim mjerama (mjesečno, svaka dva mjeseca ili tjedno) nego na temelju suda savjesti. Ni dijete ni mladić ne bi se trebali ispovijedati, kad dođe na njihov red, npr. u razredu ili kad se s propovjedaonice odredi vrijeme za njihovu kategoriju, nego tek ako to traži stanje savjesti.«³

¹ Usp. G. FRUMENTO, *Iniziazione dei fanciulli alla penitenza*. Problemi catechistici e proposte pastorali, ELLE DI CI, Torino—Leumann, 1973, str. 68—75.

² *La pratique du catéchisme*. Centre national d'enseignement religieux, Paris, 1960, str. 97.

³ AA. VV., *La confessione dei bambini*, u *Diakonia* 1 (1968—1) 80.

Ako stoji ovo što smo rekli, nije moguće fiksirati jedno pravilo koje bi, pored ostalog, odgovaralo ritmu nadnaravnog rasta svakog djeteta i njegove osobnosti. Takvo bi pravilo postalo jedan oblik nadnaravnog planiranja, što je besmisleno, jer svaki čovjek ima vlastiti zakon rasta. Čak nije zgodno tražiti da djeca na dan »Prve pričesti« obećaju da će se »često ispovijedati«. Neki vode i *pismenu* evidenciju ispovijedanja djece. Nepotrebno je trošiti riječi o tom nepedagoškom postupku, jer se djeca lako, iz ljubavi prema svećeniku ili časnoj setsri, odlučuju na ispovijedi koje mogu čak i blokirati svaki daljnji rast.

a) Da djeca sve više ulaze u sakramentalno-pokornički život, bilo bi veoma zgodno promicati skladan splet izvan sakramentalnih i sakramentalnih pokorničkih slavlja. U toj stvari nam se čine veoma razboritim savjeti švicarskih biskupa u dokumentu o Pokori i ispovijedi: »Treba odmah od početka navikavati djecu i mlade na tri oblika krćanskog oporaštanja grijeha...; tj. na osobnu inicijativu u odnosima s drugim, na pokornička slavlja u krugu zajednice i na individualnu optužbu grijeha u sakramentalnoj ispovijedi. Moramo paziti da ta tri oblika ne suprotstavljamo jedan drugome i da jedan ne precjenjujemo na račun drugoga. Svaki ima vlastitu vrijednost i nenadoknadv je u pluralizmu odnosa koje donosi krćanski život.«⁴

b) Svaki vjeroučitelj postavlja pitanje, koji bi ritam čestoće sakramenta pokore za djecu bio najbolji koji bi se u krajnjoj mjeri sačuvao i u odrasloj dobi. Katkada pretjerujemo u tim zahtjevima pa se dijete, kađ dođe u odraslu dob, osjeća oslobođenim od svega. Ne zaboravimo, u današnjem djetetu treba odgajati sutrašnjeg odraslog čovjeka. Ne čini nam se opravdanim prigovor onih koji bi htjeli propagirati neki oblik anticipacije »kvantitete« milosti, koja će »dobro doći« u buduće. »Uostalom bar nas iskustvo o prelazu s tjedne ispovijedi djece (poredane u crkvi) na mjesečnu ispovijed mladih (ako smo pretjerani optimisti) te na godišnju ispovijed odraslih (možda čak i rjeđu) mora navesti da posumnjamo u korist te navike koju neki tako tvrdoglavo utuvljuju.«⁵ Ovakvom praksom dijete lako stvara uvjerenje da je (*česta*) ispovijed za djecu, a kad ponaraste onda će (možda i pravilno) zaključiti prema onome: »Kad sam bio dijete, govorio sam kao dijete... Kad sam postao zreo čovjek, odbacio sam što je djetinje« (1 Kor 13, 11).

c) Ne čini nam se neumjesnom ni slijedeća primjedba: »Treba izbjeđavati i *sentimentalni entuzijazam* neke djece koja bi se svaki dan ispovijedala, jer im je drago razgovarati i primati utjehu od svećenika i

⁴ **Penitenza e confessione.** Documento pastorale dei vescovi svizzeri, 2. izd., ELLE DI CI, Torino — Leumann, 1974.

⁵ F. RAINOLDI, **Preparazione alla prima confessione o educazione nella penitanza cristiana?**, u Rivista di pastorale liturgica 6 (1968) 489.

indiferentnost druge djece koja, kad bi se njih pitalo, nikad ne bi išla na ispovijed.«⁶ Svećenik će morati prve »obuzdati« a druge stimulirati u razboritoj katehezi i pastoralnom radu.

d) Malo će bit koristi od tzv. *gregarizma ispovijedanja*, tj. trajnog uključivanja u grupu koja ide na ispovijed. Iako je dijete još uvijek nesposobno da posve samostalno odlučuje o svom vladanju, ipak mu u toj stvari treba prepustiti neku inicijativu. Gdje god je moguće trebalo bi rezervirati koje poslije podne u tjednu kad će svećenik biti na raspolaganju djeci. Takvo rješenje omogućit će mirniji dijalog s pokornikom i priliku za duhovno vodstvo koje može više odgojno djelovati nego kateheza u razredu.

e) Iznad svake pokorničke prakse odgojitelj mora uvijek paziti na *valjanost motiva* koji vode dijete na sakrament. U stvari ono dosta često dolazi na ispovijed da ispuni *ritualnu* formalnost. Koliko se samo strpljivosti i umijeća traži, da ono nadiđe takve motive!

2. Formular ispita savjesti

Za dobru liturgijsko-sakramentalnu obnovu i odgoj važan je i dobar formular ispita savjesti za djecu. To su toliko puta izrekli svećenici na raznim Katehetskim školama, tečajevima, tjednima. Neki su od pojedinih teologa tražili da sastave kakav prikladan formular. Svjesni smo da to nije i ne bi smjelo biti djelo jednog čovjeka već ekipe teologa, psihologa, kateheta, pastoralnih radnika.

Formular ispita savjesti ne pomaže djetetu samo da se neposredno pripravi na ispovijed, nego je on ujedno izvorište za kršćanski (samo) odgoj djeteta. On ne služi samo da evidentira materiju za optužbu, nego da omogući djetetu da se suoči s vlastitim životom pred Gospodinom. i u tom smislu on ulazi u svako pokorničko slavlje.

On ima i pedagoško značenje jer očituje: opseg osobne djetetove odgovornosti, širinu njegova zalaganja i područja života za koje ono smatra da je otkrilo pred Božjim očima. Treba posebnu pažnju posvetiti formulaciji, usredotočenju, sadržaju kvestionara. Katkada pružamo djeci formular ispita savjesti preopćenit, za njih nerazumljiv, prenatrpan.

Formular bi trebao biti:

1) Pozitivan, tj. zahtjev dobrog vladanja: »Jesi li ljubio svoje drugove? ... Jesi li molio«; navještaj moralnog cilja koji treba postići: »Blago onima koji slušaju...«; prikaz krsnih dužnosti: »Djeca Božja mole Oca«; sondiranje mogućnosti dobra: »Jesam li pomogao druge u poteškoćama? ... Jesam li pozvao na mir one koje sam vidio da se svađaju...«.

⁶ Pour préparer nos enfants a leur première confession (guide pastoral), Ed., PEL, Lyon, 1962, str. 11.

Zabrana treba doći iza pozitivnog dijela kao alternativa koju treba odbaciti.

2) Personaliziran, tj. u odnosu prema Božjem zahtjevu prema kojem je svaka naša radnja odgovor:

— Bog me ljubi..., a ja odbijam uzvratiti njegovu ljubav.

— Bog me zove..., a ja mu govorim »Ne«...

— Bog me želi..., a ja ga razočaravam...

— Bog želi da budem sretan..., a ja se naprotiv obmanjujem...

— Bog se brine da rastem kao njegov Sin Isus..., a ja naprotiv odbijam da budem sličan Isusu...

3) Usredotočen (centraliziran), tj. da se kreće oko Isusove Riječi i o temi ljubavi prema Bogu preko bližnjega. Zgodno bi bilo direktno iznijeti evanđeoske izreke a ne popis dužnosti, iako ih možemo svrstati prema Dekalogu. Isus kaže: »Ljubite jedni druge kao što sam ja vas ljubio« (Iv 13, 34); »Ja činim uvijek ono što je drago mom Ocu« (Iv 8, 29). Tako se izaziva direktno suočenje s Božjom riječi na putu osobnog dijaloga koji uzima u obzir i esencijalne i periferne aspekte kršćanskog morala (usp. RPK str. 171).

4) Motiviran (koji potiče motive), tj. naglašava da je Isusov prijednog bolji. Prihvaćajući ga sviđamo se Ocu i povećavamo veze ljubavi u Crkvi. Može se slijediti shema tužbi: »Učio sam te ljubiti, a ti...?«.

5) Poticajan, tj. potiče osobni i odgovorni sud izbjegavajući jednostavnu katalogizaciju vlastitog vladanja u okviru kvestionara. Možemo slijediti ovu formulu: »Jesam li se tako vladao *vlastitom krivnjom*?... Jesam li *znao* da griješim?... da vrijedam Gospodina?...«.

Dobro je postaviti i neka »neutralna« pitanja koja izazivaju sud savjesti: »Ljubim li Gospodina? Je li Gospodin zadovoljan sa mnom? Kako bi Isus želio da se vladam u toj okolnosti, s tom osobom?«.

Nekom će se ovako minuciozan pristup formularu ispita savjesti učiniti suvišnim. Nećemo reći da je formular bio jedini krivac loših ispovijedi i iskripljenog odgoja, ali je bio jedan od osnovnih razloga, što se »bolesnici ispovijedaju da nisu išli na Misu, majke optužuju da su bile rastresene u molitivi, što dijete miješa nečedne misli s urođenom znatiželjom prema drugom spolu, što se otac optužuje za srdžbu zbog neposlušnosti djece«. ⁷ U stvari tu se ne ispovijedaju grijesi, zloće ili slabosti, nego normalne reakcije. Kad čovjek ispovijeda kao grijehe normalne i intimno zdrave reakcije, ne samo da deformira vlastitu savjest, nego živi svoje kršćanstvo na nehuman način. Ako se ono što je spontano i zdravo smatra grešnim i prihvaća takvim, neizbježno se dolazi do zaključka da »izgrađivati kršćanina znači udaljiti čovjeka od njega samoga«. ⁸

⁷ H. BRENTJENS, *Is biechten altijd goed*, G. 3, 15 (1962) 359. O tom pitanju pogledaj veoma dobar članak od Ž. B., *Ispovijed kao sakrament duhovnog napretka*, u *Služba Božja* 6 (1966) 211-214.

⁸ J. F. HEGGEN, *Celebrazione penitenziale comunitaria e confessione privata*, Queriniana Brescia, 1970, str. 39.